



Oxögat

nr 2
juni 2021

MEDLEMSBLAD • FÖRENINGEN VADSTENA-AKADEMIENS VÄNNER

URPREMIÄR

Tonsättaren med rötter i sydafrikansk jazz

Zebran är ett djur som inte går att tämja. Operan om kärlek över gränserna får till sist sin urpremiär på Vadstena slott. Att skriva för mansröster är lättare, anser tonsättaren som själv har sydafrikanska rötter.

– Det händer att jag får mejl adresserade till kungar och filmmoguler, skrattar Tebogo Monnackgotla.

Mitt i all sorg och tragik rymmer texten till operan också dråpliga situationer. Den som lyssnar noga ska finna att tonsättaren "skruvat" musiken, inspirerad av musiken till exempelvis den tecknade serien Tom och Jerry.

Temat är två män och deras kärlek som inte håller för trycket från omgivningen i det nya landet. Och det är här Tebogo Monnackgotlas och librettisten Kerstin Perkis vägar möts. I erfarenheten att vara barn till flyktingar. Tebogos far lämnade Sydafrika 1964 "men jag har aldrig känt mig utanför mer än till utseendet".

Med tre barn på gränsen till tonåren och en man som är biolog tillbringas hon somrarna utanför Bestorp i Östergötland.

– Jag har ibland svårare att bli förstörd i Sydafrika. Vissa blir brydda för att man inte talar deras språk. Som att heta Sture och inte tala ett ord svenska.

Den samkönade operaberättelsen om John och

Edward är allmänmännisklig.

Upplevelsen av sviken kärlek hade i en hetrogemenskap gjort dem mer ojämnliska, tror hon.

Utmanad av att nå en "formmässigt musikalisk variation" kände hon en viss stress i början, eftersom detta är hennes första helaftonsopera. Arbetet vid datorn, kopplad till en synt, gör att hon kan skriva in noterna direkt.



Tonsättaren Tebogo Monnackgotla.

FOTO: OSCAR O'RYAN



FOTO: PAUL MELLON COLLECTION

Denna ikoniska målning av George Stubbs får illustrera sommarens opera *Zebran*. Konstnären målade sitt första vilda djur i en främmande pastoral omgivning. Zebran väckte sensation när den fördes från Sydafrika till Buckingham Palace 1762 som gåva till drottningen. Bilden är beskuren.

– Att skriva för manliga sångare är lättare, med deras brösttoner som hörs bättre.

Tebogo lyssnade under uppväxten ofta till jazz och folkmusik, i synnerhet Abdullah Ibrahim, Miles Davis och Elise Einarsdotter. En mindre vanlig väg in i fritonaliteten, som ofta springer ur Debussy och Satie.

Hennes resa började som för många andra i musikklasserna och att sjunga i kör varefter hon studerade cello och komposition på musikhögskolan i Piteå.

Genom tonsättaren och guldbaggevinnaren Jan Sandström blev det raka spåret till hans workshops i komposition och ung nordisk musikfestival. Första jobbet som hustonsättare vid Sverige Radio P2 var hennes.

– Det är nervöst att nu få testa akustiken i Bröllopspalen. Men jätteroligt, så klart, säger hon.

Orkestern blir en salig blandning av stråkar, slagverk och harpa. Blåset består av flöjt, klarinett, fagott, horn. Och trombon förstås!

MARIA WAXEGÅRD

Lokalen sätter krokben

För trångt och för stor orkester. Coronarestriktionerna drabbar sommarens premiär av *Maskerad kärlek*. Det blir inte möjligt att hålla avstånd och framföra Pollarolos italienska opera på Gamla teatern i Vadstena. Men de sju sångarna kommer att kunna förbereda operan med kostym och rekvisita, även om några blir tvingade att sitta i karantän inför resan till Sverige.

Det beskedet ger konstnärlige ledaren Nils Spangenberg inför sommarens premiär som var tänkt att äga rum i juni. Orkestern på fjorton man är i dagsläget för stor för att rymmas i Gamla teaterns trånga utrymmen.

Däremot blir det premiär på operan *Zebran* som planerat 23 juli på Vadstena slott. Där kan den 12 man stora orkestern breda ut sig och man kan lättare skapa säkra "bubblor" i den stora Bröllopsalen.

– Det har också visat sig svårt att hitta boende för akademiens deltagare. Folk är ovilliga att hyra ut rum på grund av coronasmittan, förklarar Nils Spangenberg. Det handlar om över hundra personer som måste inkvarteras i Vadstenatrakten.

Kvinnlig fyrklöver

Sommarens operaskapare är idel kvinnor. En lyckosam tillfällighet har gjort att Vadstena Akademiens uppsättningar är signerade librettisten Kerstin Perski och tonsätaren Tebogo Monnagotla samt regissören Clara Svärd och dirigenten Mariangiolo Martello. Men *Zebran* har även kvinnlig regissör, scenograf och maskör liksom *Maskerad kärlek* med kvinnlig kostymör och maskör. Detta nummer av OXÖGAT är därför tillägnat kvinnorna.

Här finns Vännerna

Vännerna finns i hela landet. Men majoriteten (131) bor i Stockholm med omnejd. Det visar den senaste statistiken. Vadstena är däremot den näst vanligaste hemorten med 90 Vänner. Linköping har också en stor andel Vänner (34) och Motala (29). Knappast förvånande är andelen övriga östgötar stor medan man i västra och södra Sverige finner ett fyrtiotal Vänner. Totalt uppgår Vännerna till över 400, spridda alltifrån Härnösand och Oslo till Åkarp och Genève.

Inbjudan till Vändag

kommer separat när alla detaljer kring arrangemanget är klara. Just nu söker man säkra smittskyddet för akademiens unga medverkande och finna en lokal som kan hysa maxantalet 50 personer. Vi hoppas att vi kan nå en lösning som gör det möjligt att Vännerna åter kan mötas och ta del av sommarens spännande aktiviteter vid Vadstena-Akademien.

RUNE GYLLANDER

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Nu grönskar det

Sommaren är här. Med lust och fågning stor. Snart är alla vaccinerade och vi kan äntligen ses igen. Jag hoppas att alla Vänner går en glad sommar till mötes.

Våren har skänkt ny framtidstro. Inte minst vitsippsbackarna och de berömda klosterliljorna i Vadstena är tidiga tecken. Björken slog sakta ut i kylan men i Skåne – där jag vistats under isoleringen – omger oss bokskogens härliga grönska.

Naturen är en kraftkälla. Det har många vittnat om. Den kan ge oss styrka och mod.

Nu ser vi fram mot sommarens nyskrivna opera *Zebran*. Den har fått en ny chans på Vadstena slott. Även om arenan där och restriktionerna begränsar publiken något. Tråkigt nog gör de trånga utrymmena på Gamla teatern att *Maskerad kärlek* får stå över till nästa sommar.

Men inte vändagen. Den kan inte vänta. Vi hoppas verkligen att vi kan ses i augusti och att då få njuta av sången och musiken. Även lunchen som vår musikvetare Rune Gyllander generöst bjuder på.

Det blir det ett fint tillfälle att dela ut våra stipendier. För första gången ska 50 000 kr av vår framlidne vän Lars Kritz delas ut. Aldrig tidigare har behovet varit större att uppmuntra scenkonsten och skänka våra unga stjärnor en möjlighet att förverkliga sina drömmar.

Vårt årsmöte blir också digitalt. På så sätt kan så många som möjligt delta. Alla handlingar kommer att finnas på hemsidan. Samma procedur som i fjol, alltså.

Till sist vill jag tacka alla Vänner! Vi blir nämligen fler och fler. Inte nog med det; många har skänkt en gåva – utöver medlemskapet – och en god vän till och med flera tusen. Med andra ord, Vännerna är på grön kvist!

ETTAN BRATT
ordförande



Ettan Bratt

FOTO: KERSTIN ALM

TÄVLINGEN ALLA TÄVLAR OM

"Jag är inte den som ger mig"

Hennes sångtävling rankas som en av världens främsta. Sonja Stenhammar ser fram mot nästa sommar och att Sveriges Radio P2 kommer sända tävlingen.

– Det betyder oerhört mycket. Många duktiga sångare får chansen att presentera sig. I dag brukar operachefer inte låta sångare provsjunga. Nu kan det hända att de engageras direkt efter tävlingen, förklarar hon.

Även Sveriges television planerar att sända sångtävlingen från De Geerhallen. Både Christina Nilsson och Daniel Johansson – stipendiater vid Vadstena-Akademien – är prisvinnare.

Sonja Stenhammar är initiativtagare till den internationella *Wilhelm Stenhammar International Music Competition* som varannan sommar brukar hållas med Norrköpings symfoniorkester och som 2018 lockade dubbelt så många sökande från hela världen. Nu får de vänta till 2022 med att tävla i Sveriges enda internationella tävling på högsta nivå – på grund av coronarestriktionerna.

– Det känns fruktansvärt! Men jag är inte den som ger mig utan ser verkligen fram mot nästa tävling, säger Sonja Stenhammar.

Fröet såddes långt före starten 2006.

– Efter 28 år som operasångerska ville jag hjälpa unga lovande sångare att kunna visa upp sig. Standarden är så hög att världens blickar nu är vända mot de tävlande. I juryn sitter företrädare för Hamburgeroperan, Kairo, Sankt Petersburg, Köpenhamn, Lyon m fl.

Hon berömmar akustiken i De Geerhallen och logistiken. Därför har hon inga planer på att överge Norrköping för en större stad, eftersom de tävlande också kan bo hos privata värdar. Lockropen hörs ständigt från Stockholm och Göteborg.

– Finansieringen är alltid ett bekymmer och just nu skulle det behövas en extra miljon, förklarar hon.

Sonja Stenhammar har sina rötter i Norrköping och pendlar mellan gården Stora Söod och Genève. Hennes egen karriär efter operahögskolan blev tillfälligheternas spel. Allt startade med en kurs för Eric Werba från Wien som Sveriges radio organiserade i Stockholm.

– Efteråt sa han "packa din väska och följ med till Salzburg". Jag fick ensam svara för hela finalkonserten. I publiken satt den spanska sopranen Conchita Badia som bad mig att följa med till Barcelona. Där lärde jag mig en spansk repertoar och gav många konserter i Spanien. Skivbolaget EMI spelade därför in en skiva som direktören älskade att spela på sitt kontor. När Sven-Bertil Taube en dag steg in och undrade "vem är det som sjunger, ring upp henne" ledde det till att jag sjöng på sommarfestivalen i Stockholm i sex år.

Sonja blev snabbt etablerad på kontinenten, gav många liederaftnar och i samband med sina solistuppträdanden gav hon mästarklasser över hela världen. En tid drev hon till och med operaskola i Italien. Det blev också i Salzburg hon avslutade sin karriär med att sjunga Mozarts Requiem.

Numera sitter hon i juryn för flera stora musiktävlingar i Paris, Moskva, Antwerpen och senast Vino del Mar men vill givetvis inte delta i sin egen jury.

Att tävlingen bär den store tonsättaren Wilhelm Stenhammars namn gav sig självt. Sonja är hans brorsbarn i fjärde led och har själv sjungit flera av hans sånger. De är numera obligatoriska inslag i tävlingen.

Vilken är din favorit?

– Andra symfonien, och jag njuter mycket av hans kvartetter. I mitt hem står hans brors piano, tillverkat av mästaren John Pettersson. Och det har till och med en oljemålning på locket!

MARIA WAXEGÅRD



Sonja Stenhammar – konstnärlig ledare för tävlingen som lockar lovande sångare från hela världen.

FOTO: WSIC

Aktuellt jubileum

I år det 150 år sedan tonsättaren Wilhelm Stenhammar föddes, bara ett stenkast från Konserthuset i Stockholm. Där kom han att bli en drivande kraft till Konserthuset och dess orkester som i dag är Kungliga filharmonikerna. Under 15 år som chef för Göteborgs symfoniorkester

blev han Sveriges mest tongivande dirigent och gravsattes efter flera sjukdomsår i Majorna.

Han kan sägas vara

Wilhelm Stenhammar (1871 - 1927), målning av Robert Thegerström.



FOTO: WIKIPEDIA

för svenskarna vad Carl Nielsen är för danskarna. Han komponerade blivande klassiker redan som tonåring och briljerade som konsertpianist men brottades med svår självkritik.

Firandet av hans jubileum kulminerar under hösten med symposier och konserter, bland annat med en festival på Konserthuset med båda hans symfonier, båda piano-konserter, ytterligare orkesterverk, romanser och stråkkvintetter.

Nyfiken på Stenhammar? På Berwaldhallen play kan man lyssna till ett samtal om honom samt hans andra symfoni (g-mollsymfonin) och några av hans mest älskade sånger. Klassiska podden på Sveriges Radio avslöjar också det mesta om "Sten" som han kallades i familjen. Göteborgs Symfoniker har laddat med sitt stående extra-nummer ur kantaten Sängen och diverse kuriosa som tonsättarens svarta taktpinne infattad i silver, guld och ädla stenar.

PREMIÄR UTAN STJÄRNA

Tollie Zellman – en törnrosakyss ägnad Vadstena gamla teater

Hon kysste liv i den gamla teatern efter alla törnrosaår. Här avslöjar dramaturgen Ture Rangström hur skådespelerskan Tollie Zellman först av alla väckte Vadstenas klenod ur slummern för jämnt hundraåttio år sedan. Men snabbt glömdes bort.

OM MAN SLÅR upp stockholmstidningarna den 10 och 11 november 1929 så är den kulturella huvudnyheten att den omåttligt populära skådespelerskan och filmaktrisen Tollie Zellman har drabbats av Vadstenafeber efter att ha besökt den bortglömda teatern. Budskapet från "Mollen" – som hon kallar sig både privat och officiellt – är att någon måste rädda den gamla skådeplatsen belägen strax innanför klostermuren.



Tollie Zellman som konstnären Nils von Dardel såg henne i ett berömt porträtt från 1930.

Någon måste blåsa liv i de tiljor som föreställer världen. Fru Zellman är beredd att skänka ett större belopp för ändamålet. Hon hoppas att andra kulturintresserade människor ska bidra med resten. Det är en basunstöt som väcker anklang. En eldsjäl har talat och den ouppvärmade teatern med rötter ända ner till 1826 börjar längta efter publik och skådespel. Fjärrvärmens är påslagen.

Hela detta brinnande engagemang för att rädda bortglömda teatrar låg i tiden. Det svenska beståndet av övergivna teaterlokaler var rätt imponerande i början av 1900-talet. Teaterforskaren Agne Beijer var först ut. Han råkade återupptäcka Drottningholmsteatern 1921 och därtill alla bevarade originalkulisser från 1700-talet. "Jag vandrade fram i metertjockt med damm och var alldeles omtöcknad" berättade han efteråt. Han blev professor på kuppen. Operasångerskan Kjerstin Dellert hade liknande fantomupplevelser långt långt senare när hon tog sig an Ulriksdals Slottsteater. Dammet var om möjligt ännu högre på Confidencen. Fru Dellert delade upplevelsen med en riktig prinsessa. Prinsessan Christina hade nyckel till byggnaden och dessutom ficklampor.

DET FÖRSTA INITIATIVET är ofta avgörande. Sedan gäller det att städa och blåsa liv i de slumrande kulturklenoderna och få igång permanenta föreställningsverksamheter på hög konstnärlig nivå. Det handlar om pengar och samspel med myndigheter och skapandet av hängivna vänföreningar. Och att kunna sätta fart på Byggnadssty-



Tollie Zellman tillsammans med Tripp eller Trapp eller Trull. Hon hade tre stycken att välja mellan.

relse och stadsarkitekter. Både Beijer och Dellert rörde sig i slutna och välbevakade slottsmiljöer.

I detta läge gör den älskade folkliga primadonnan Tollie Zellman entré. Man kan inte säga att rörelsen "Borttappade Teatrar" har missat Vadstenateatern. Men verksamheten hade legat nere i 50 år när "Mollen" försöker tända lågan och öppna upp sitt fynd. Hennes första kärlek till Vadstena gamla teater kan ha uppstått redan 1909 då August Strindbergs dotter Greta turnerade med sin Strindbergsturné. Man spelade "Kronbruden" och Tollie Zellman som bara var 22 år gammal uppträdde som uråldrig jordegumma. Strindbergs- och Vadstenakännaren Göran Söderström har berättat att man besökte den gamla teatern vid Vätterns strand där självaste Emelie Höggqvist en gång (1825) lär ha uppträtt som 12-åring. Primadonnor söker primadonnor. Trots detta avstod Strindbergstournén att packa upp turnéväskorna. Man drog vidare till Åtvidaberg. Vadstenateatern var förmodligen alltför förgäten och saknade all komfort.

Drömmen om gamla skådeplatser som doftar sommar och smink kan vara smittsam. Teaterchefen Nils Spangenberg berättar att även Ingmar Bergman lär han stuckit in näsan i Vadstena teatern och konstaterat att "det stinker teater här!" Artister och teaterfolk har annars alltid haft näsa och känsla för sina föregångare och deras boningar.

ÄR DET NÅGON som minns Tollie Zellman idag? Hon dyker upp ibland när man visar svartvita filmklassiker på

TV. Hon var född i Stockholm men uppvuxen i Nyköping. Skolans clown blev Sveriges kanske populäraste komedienn med framgångar på så gott som alla scener. Förväxlingskomedier och hela den omtyckta lustspelsdramatiken var hennes hemmaplan. Även den nyvaknade radioteatern och filmens glamorösa värld passade den mångsidiga artisten perfekt.

FOTO: WIKIPEDIA



Mollan i väntan på premiärinbjudan.

Tollie Z. var en person som omgärdades av anekdoter och roliga historier. Karl Gerhard menade att Mollan var "den parisiska boulevardamourens sceniska representant i Norden." Alla pratade om hennes erotiska utstrålning. Hennes talang för att uppträda som manslukerska och salongsberusad femme fatal byggde på egna erfarenheter. Hon spelade sig själv alldeles lysande. Hennes motspelare hette Gustav Wally, Gösta Ekman, Edvin Adolphson för att nämna några av stjärnskotten.

Publiken blandade ofta ihop privatpersonen Tollie Zellman med hennes många sceniska skapelser. Det sägs att hon var född i fel tidevarv. "Som typ passade hon bättre på 1700-talet men hon hade av outgrundlig anledning fått stå över ett par hundra år." Det var kanske därför hon kände sig speciellt hemma i uppsättningen av Sheridans "Skandalskolan" som framfördes på Oscarsteatern 1928 i kopior av Drottningholmsteaterns nyupptäckta originalkulisser.

TOLLIE ZELLMAN VAR känd för sin tajming och sin konversationskonst. Replikerna fick liv och överraskade publiken. Ja, även författarna. Hennes idiom bjöd på komiska effekter. Hon hade förmågan att förlösa t.o.m. de svenska dramatikererna. Hjalmar Bergsmans komedier "Mollusken" och "Patrasket" blir jätteframgångar när rollskapelserna "Dulcie" och "Majken" kliver in på scenen och låter som Tollie Zellman. Lite släpande med fördröjning och med helt egna betoningar. En av Sveriges skarpaste teaterkritiker - skalden och akademiledamoten Bo Bergman - ger upp inför öppen ridå. "Tollie Z. är helt enastående med sin nonchalanta alldeles naturliga konversationskonst. Hon är fantastisk!"

Mot slutet av sin karriär är rollvalet mer tragiskt fast det uppfattas som tragikomiskt. Tollie Zellman får spela äldre alkoholiserade skådespelerskor som söker stora roller och inte märker att publiken inte finns kvar. Hon är sin egen spegelbild både på film och teater. Hennes namn

lyser fortfarande i annonserna men är allt oftare fäst vid biroller och rollskapelser av mindre betydelse.

TILLBAKA TILL BASUNSTÖTARNA i kulisserna som var tänkta som revej och signal till återuppståndelse för den gamla teatern i Vadstena. Hur gick det med projektet? Kåsören Kar de Mumma (Eric Zetterström) berättar i en krönika daterad hösten 1933 om Tollie Zellmans nya stora planer. Hon är på gång att starta en elevskola för att sprida sina idéer om skådespelarkonst till de unga blivande skådespelarna. Vadstenaprojektet lever fortfarande. Kar de Mumma gratulerar henne men är samtidigt lite tveksam till att "alla nya skådespelare ska låta som Mollan."

Det finns andra sidor hos den populära och sensuella skådespelerskan som lätt glöms bort när alla flabbiga grabbar och gubbar ställer sig i vägen. Tollie Zellman var en alldeles utomordentlig seriös yrkeskvinna. I hennes repertoarportfölj ligger pjästexter av Strindberg, Ibsen och andra klassiker. Även modernare saker. Hon fungerade som flyhänt regissör emellanåt. Engagemanget i Vadstenteatern går att koppla till kulturkämpen Brita von Horn som kom att grunda en rad småscener i Stockholm. Dramatikerstudion och Radioteatern banade väg. Hennes bok "Hornstötur ur kulissen" inspirerade många kvinnor. Kanske även fru Zellman.

"STOCKHOLM! MOTALA!" Den 28 november 1940 sänder Radiotjänst från återinvigningen av den nyrenoverade gamla teatern i Vadstena. Den välkända Vadstenabon Sven Jerring sitter framför mikrofonen och anropar alla lyssnare i landet. Jerring låter oss veta att det sedan länge diskuterade restaureringsobjektet nu äntligen har kunnat förverkligas tack vare att Staten för ett par år sedan beviljat medel därtill. De som främst har äran av det vackra resultatet är fru Frideborg Hedmark och folkskollärare Sven Bergman Vadstena samt arkitekt Erik Fant från Stockholm som planlagt och lett restaureringen. Alla premiärgäster är på plats och väl påpälsade. Det finns tyvärr ingen värme i salongen ännu men väl elektricitet framdragen i väggarna. Renoveringen lär ha kostat 10 000 kronor.

De inbjudna hedersgästerna håller anföranden. Landshövdingen Tiselius förväntas tala om Vadstena som den enda kulturstad i landet som kan ståta med ett slott, ett rådhus, ett kloster med klosterkyrka, ett sinnessjukhus och nu även Sveriges äldsta i ursprungligt skick bevarade levande landsortsteater. Därefter framför Doktor Agne Beijer hälsningar från de fina slottsteaternerna. Författaren Karl Asplund framför så den specialskrivna prologen. Men var är Mollan? Hon som kysste liv i den gamla teatern efter alla törnrosaåren? Vart tog Mollan vägen?

TURE RANGSTRÖM

Återuppväckare av Strindbergs Intima teater 2003

MED VÄNLIGA HÄLSNINGAR FRÅN REDAKTÖREN

Där stjärnor föds

SJUTTON ÅR tror jag visst att jag var. Scenen var Stora teatern i Göteborg. I mörkret hördes diskreta raspningar mot pappret. Av smakdomare som Bernhard Sönerstedt. I kulissen väntade jag, nyss intervjuad av Göteborgs-Posten. Med slagdängan *Un bel di vedremo* av Puccini i strupen.

Fast chansen att överglänsa nästa sångerska var obefintlig. Helena Döse gick som barn i huset och karriären låg vidöppen. Hennes fylliga sopran var fullt utvecklad. Hon behövde inte ens avlägga det slutliga provet.

Jag var "för ung" och det kunde man ju hålla med om. Aldrig har väl en tonåring försökt tävla mot en fullvuxen musikpedagog. Resurserna var det inget fel på. Ansåg självaste Björn Haugen när vi åkte Lisebergs berg- och dalbana ihop. Men jag saknade givetvis den mögnad som åren lägger till våra liv.

Mina meriter i operafacket inskränker sig alltså till att ha stått på samma tiljor som en av våra världsstjärnor. Om man undantar Kerstin Thorborg förstås.

En amerikansk filmproducent hade nosat upp denna imponerande världs-sopran i Dalarnas äldsta stad. Där jag

guidade turister. Iklädd socknens blå kjortel och röda liv. Sålunda poserade vi i hembygdsdräkter framför rovoljelamporna på Hedemora gamla theater. Jag som hänförd kulla när Kerstin Thorborg lät höra sin årbräckta stämma.

TRÅKIGT NOG missade jag Helena Döses debut på Vadstena-Akademien 1971. Som Norrköpings Tidningars utsända tog jag däremot skadan igen. Sommar efter sommar. Ingen nämnd, ingen glömd.

Fast Nina Stemme och Malena Ernman är etsade i minnet. Den förra som baronessan Lisaura och den senare som Emilia Uggla. Utan att blinka ställde "Greta Thunbergs mamma" upp på Skansens scen Höglöftet. Som Heidenstams sångmö. Och utan att kräva ett uns i ersättning från ett fattigt litterärt sällskap, som jag då råkade leda.

Siv Wennberg var inte heller nödbedd. I paljetterat fodral fick hon väggarna i Olshammars kyrka att bågna. Medan Marika Schönberg – med sina Jenny Lind-drillar – fick taket att lyfta. Intet öga var torrt när Solveig Faringer tolkade nationalromantikens romanser. Bänkarna fullsatta när Lena Hellström-Färnlöf lät höra tonsatta dikter av nationalskalden, och jag introducerade "Vernerdagen" i augusti.

Med detta vill jag bara ha sagt att chansen att bländas av stjärnor är extra stor i Vadstenatrakten. Så vad ni gör; missa inte det! Dessa unga och betagande fräscha röster. Ni kommer aldrig att höra dess like.

Och tänk, så underbart att en gång kunna briljera med att ni var först. Att ni var med när en stjärna föddes!

MARIA WAXEGÅRD

FOTO: WEAREFLUID.SE



Som producent av DVD:n
Nyheter du aldrig glömmet.

Kolla din talmelodi!

Legato är bättre än staccato. Det påpekar logonomen **Sandra Ottander** i radioprogrammet Språket. Den som är engagerad och närvarande talar med ett flöde av ord. Inom musiken kallas det legato eller att binda samman orden.

Men ibland styckar man sönder frasen. Inom musiken kallas det staccato och att skilja på orden. Detta bryter meningen och energin i talet. Resultatet blir fragment av ord som kräver mycket av hjärnan hos lyssnaren för att sättas samman till en helhet.

Forskningen styrker att det är svårt att komma ihåg informationen om pauser används fel. När vi talar sänder vi ut en ljudbild och den måste fångas upp i ett sammanhang. Talmelodin är helt grundläggande för vår förmåga att tolka.

Oktetter i ropet

Kammarmusiken har fått ett uppsving under pandemin. I synnerhet oktetter har ofta blivit spelade – för att de följer restriktionerna för antalet musiker.

Till de mer kända framförandena hör ett videoklipp med Felix Mendelssohns stråkoktett. Fast spelad av en och samma musiker, konsertmästaren **Malin Broman** i Sveriges radios symfoniorkester.

Hon klonade sig själv för att på egen hand framföra samtliga stämmor i prestosatsen av Mendelssohns oktett. Malin Broman räknas till våra främsta violinister men spelar också viola och cello. Under coronapandemin har detta virala framförande snabbt blivit en internationell snackis.

Malin Broman X 8 finns på Berwaldhallen/Play och Youtube.



FOTO: NADJA SJÖSTRÖM

Skimrande stämma erövrar publiken

Sopranen **Johanna Wallroth**, som intervjuades i OXÖGAT om att pausa rösten under pandemin, gjorde "strålande entré" vid en direktsänd konsert med Kungliga filharmonikerna i mitten på mars. Lovorden i SvD och DN haglade över denna prisade stipendiat från Vadstena-Akademien, som gjorde succé i operan *Orfeus* 2019 och som trots coronarestriktioner nu erövrar publiken.

"Med en lika varm som silverglänsande stämma utstrålar Wallroth total säkerhet och stor artikulerad inlevelse såväl i höjden, som på djupet" ansåg recensenten Edward Klingspor. Hon gav "skimrande liv" åt Samuel Barbers skildring av en sommarkväll i amerikanska Södern. *Knoxville Summer* 1915 bygger på en prosadikt av James Agee och står och faller med sångarens förmåga till diktion, och framfördes dessutom ur minnet. Detta blev konsertens "höjdpunkt".

Johanna Wallroth gjorde också en "strålande tolkning" av Anne Trueloves scen i Stravinskij's neoklassiska opera *Rucklarens väg*. Konserten under ledning av dirigenten Sakari Oramo blev en viral dörröppnare för Johanna Wallroth.

Hur upplevde du den digitala debuten?

– Jättekul! Men det är lite nervöst. Man har bara en chans i direktsändning samtidigt som man vet att publiken kommer att ha möjlighet att gå in och lyssna på styckena om och om igen. Det är helt annorlunda än att kommunicera direkt med någon i publiken.

En tuff tillvaro bortom rampljuset är antligen över?

– Ja, ända sedan förra sommaren har jag haft förmånen att jobba i operastudion vid Wiener Staatsoper och kommer att vara kvar här ytterligare ett år. Det är jätteviktigt att man inte tappar tekniken som man byggt upp. Och det är mycket stimulerande att träffa sångare och regissörer, och nu även publiken! Den 22 maj är det premiär för *Pop-*

peas kröning av Monteverdi. Där sjunger jag rollen som Fortuna, Damigella och Amorino - i en helt ny version av belgaren Jan Lauwers. Det är över femtio år sedan operan gavs första gången på Staatsoper.

Vad väntar härnäst?

– *Vi njuter de himmelska fröjderna!* Jag ska sjunga sopransolot i Mahlers fjärde symfoni i Konserthuset i Wien. Och sedan är det antligen dags för rollen som Frasquita i *Carmen* i finska Savonlinna som ställdes in förra sommaren. Min tröst under pandemin med ständigt skiftande restriktioner är att jag får sjunga här i Wien och testa olika uttryck!

MARIA WAXEGÅRD

Kallelse

Medlemmarna i Vadstena-Akademiens Vänner kallas till digitalt årsmöte den 15 september 2021. Eftersom medlemmarna är cirka 400 kan föreningen inte kalla till en fysisk plats för årsstämman. På grund av Covid 19 och de begränsningar som gäller för folksamlingar kommer stämman därför att genomföras skriftligt.

Årsredovisning, revisionsrapport och verksamhetsrapport liksom valberedningens förslag till styrelse för nästa verksamhetsår kommer att i god tid före stämman finnas tillgängliga på vår hemsida. Ett förslag till stämmoprotokoll kommer också att finnas.

Möjlighet finns då att före årsmötet yttra sig om protokoll och ansvarsfrihet liksom valberedningens förslag till styrelse. Svaren ska ha ankommit per mejl eller post före 15 september. Anvisningar om hur detta ska göras kommer att finnas på hemsidan. Alla som bekräftar att de tagit del av protokollet kommer att noteras som närvarande vid årsstämman.

Kalendarium sommaren 2021

VADSTENA-AKADEMIEN

www.vadstena-akademien.org

Zebran

Nyskriven opera av Tebogo Monnakgotla och Kerstin Perski. Regissör Deda Cristina Colonna, musikalisk ledare Emil Eliasson, scenografi/kostym Bente Rolandsdotter, mask Ann-Charlotte Reinhold, ljus Susanna Hedin, Lumination of Sweden. Sångare: Georg Källström (tenor), Luthando Quave (baryton), Agnes Auer (sopran), Karin Osbeck (mezzosopran), Emma Johansson (sopran), Pascal Zurek (basbaryton). Premiär fre 23 juli i Bröllopsalen på Vadstena slott. Spelas tom ons 11 augusti. För mer detaljer se hemsidan www.vadstena-akademien.org. Här uppdateras informationen kontinuerligt. Observera att det inte går att boka biljetter förrän detta har kommit upp på hemsidan. *De som uppgivit mejladress nås direkt av senaste informationen.*

KAMMARMUSIK-AKADEMIEN

www.vadstena-akademien.org

Kammarmusikkonserter

Repertoaren är från det östgötska muskarvet i samarbete med Kungliga Musikaliska Akademiens projekt Levande muskarv. Medverkande: Johanna Zetterqvist, flöjt, Frieda Mossop, viola, Joakim Zetterqvist, violin, Sara Munters, viola, Marcus Strand, gitarr/teorb, Viktor Nordliden, cello. Konserter ges i Vadstena med omnejd mellan den 28 juni - 7 juli. Exakta platser och datum presenteras efter hand på hemsidan och i sociala medier.

SHAKESPEAREFABRIKEN

www.shpg.se

Vintersagan

Romantisk fantasi av William Shakespeare. Regi Pontus Plaenge. Skådespelare: Mehdi Arabi, Jesper Forsberg, Jeff Lindström, Maria Zakrisson Mortenson, Moa Niclasson, Inga Onn, Per-Johan Persson, Pontus Plaenge, David Sigfridsson, Marika Strand samt amatörskådespelare. Premiär lör 3 juli. Spelas fram till lör 7 aug. För senaste information se hemsidan.



OXÖGA

"Oxöga, oval åskådaröppning i sluten teaterloge, efter det motsvarande fr. *oeil de boeuf*, vilken beteckning gives runda fönsteröppningar i allm." [Svensk Uppslagsbok, 1934 års upplaga.] Oxögat ger möjlighet att observera utan att bli observerad och har fått ge namn åt medlemsbladet.

VADSTENA-AKADEMIENS VÄNFÖRENINGIS STYRELSE 2020-2021

ORDFÖRANDE: **Ettan Bratt**, Lidingö, 070-745 38 99, ettan@ettanbratt.se

SEKRETERARE: **Millan Bäckström**, Vadstena, 0768 -31 06 94, millan317@hotmail.com

KASSÖR: **Stefan Gunnarsson**, Vadstena, 0702-66 48 00, stefangunnarsson@live.se

MEDLEMSANSVARIG: **Bengt Horn**, Motala, 0706-77 71 93, bengt.horn@boremail.com

KLUBBMÄSTARE: **Jan Johansson**, Vadstena, 0706-85 30 03, jannemobel@telia.com

PUBLIKANSVARIG: **Viveca Sørensen**, Vadstena, 0739-38 01 04, vivecaoes@outlook.com

AMBASSADÖR: **Loa Falkman**, Stocksund, 0708-55 04 23, rosy.falkman@gmail.com

LEDAMOT: **Ture Rangström**, Stockholm och Gryts skärgård, 0705-36 82 09, rangstromture@gmail.com

LEDAMOT: **Rune Gyllander**, Stockholm, 0703- 59 20 60, runegyllander@gmail.com

REDAKTÖR för Oxögat: **Maria Waxegård**, Norrköping, 0768-40 81 81, maria.waxegard@telia.com



Bästa sponsorer!

Den som väntar på något gott väntar aldrig för länge. Detta är ett ordspråk som alla säkert har hört. I min ungdom brukade vi skoja och säga: Den som väntar på något gott väntar alltid för länge!

Men till våra uppskattade sponsorer **Vadstena Buss, Strandbergs Mode, Alatryck, Vadstena Blommor och Design** samt **Vadstena Sparbank** vill jag bara säga: Mycket gott är att vänta, som ni läst om i detta nummer av OXÖGAT. Även om längtan efter musik och skådespel varit lång så är den aldrig förgäves.

JAN JOHANSSON

Vi saknar er!

Har du missat att betala medlemsavgiften? Betala på bankgiro 294-4569 eller swisha till 123 129 3000. Årsavgiften för medlemskap i Vadstena-Akademiens Vänner är 300 kr eller 500 kr för par. Glöm inte att uppge namn! Har du inte lämnat mejladress? Gör det snarast till bengt.horn@boremail.com